

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΡΙΘΜ. I — Σεπτέμβριος 1841. — ΤΟΜ. Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ.

Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ κατάστασιν ὁ ἄνθρωπος εἶχε μὲν τὰς φυσικὰς δυνάμεις τοῦ ν' ἀποκτᾷ διαφόρους γνώσεις, διὰ τοῦ θείου δώρου, μὲ τὸ ὅποῖον ὁ Πάνσοφος Δημιουργὸς τὸν διεκρίνεν ἀπὸ τ' ἄλογα ζῶα, δὲν εἶχεν ὅμως οὐδεμίαν τακτικὴν σειρὰν γνώσεων, καὶ ἐπομένως καὶ τοὺς ἀπλουστέρους ἠγνόει κανόνας, οἵτινες κυρίως γεννώμενοι ἐκ τῆς μακρᾶς πείρας καὶ τῆς ὠρίμου σκέψεως, μᾶς ὁδηγοῦσιν εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Αἱ χρεῖαι καὶ αἱ ἐλλείψεις αὐτοῦ κατὰ μικρὸν ἀνέπτυξαν τὰς φυσικὰς του δυνάμεις, καὶ βαθμηδὸν ἀπέκτησε πλῆθος ἰδεῶν περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ ἑαυτὸν ἀντικειμένων, αἵτινες ἀκολούθως βελτιωθεῖσαι, ἐνεχαράχθησαν εἰς τὸν νοῦν του βαθύτερα. Διὰ τῆς γλώσσης ἐπομένως ἡ διάδοσις τῶν γνώσεων ἐγινε ταχύτερα, καθότι αἱ ἰδέαι πολλῶν συνηνώθησαν καὶ ἐπηύξανον ἐπὶ μᾶλλον, καθ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι συνηνώθησαν εἰς διάφορα σώματα, καὶ ὁ πληθυσμὸς προώδευε μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἀσία καὶ ἡ Αἴγυπτος ἦσαν (ὡς ἀναφέρει ἡ Ἱστορία) ἡ πρώτη καθεδρὰ τῶν διαφόρων γνώσεων, καὶ εἰς τὰς χώρας ταύτας αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι ἔλαβον τὰ πρῶτά των σπάργανα. Ὁ μέγας αὐτῶν πληθυσμὸς καὶ ὁ πρῶτος διοργανισμὸς τῆς πολιτείας των συνέτεινον κυρίως εἰς τοῦτο, καθότι ἐξοικονομουμένων εὐκόλως τῶν πρώτων χρειῶν τῆς ζωῆς, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς εἶχε καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὰ καλλήτερα ὀπωσοῦν μέσα τῆς βελτιώσεώς του.

τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, εἰσῆχθησαν τὰ

πρῶτα σπέρματα τῶν διαφόρων γνώσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα.—Οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι, ὡς ἀναφέρουσιν ἅπαντες σχεδὸν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἔζων εἰς μεγίστην βαρβαρότητα. Ἡ τροφή των λέγεται ὅτι ἦσαν οἱ ἐξ αὐτομάτου ἀναφυόμενοι καρποὶ τῆς γῆς, ἢ μετὰ τοῦ ἐτέρου φύλου μίξις των ἐκανονίζετο οὐχὶ ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐκ τῆς φυσικῆς ὀρμῆς, καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ τῶν γνώσεις δὲν ἐξήρχουν νὰ τοὺς κάμωσι νὰ γνωρίσωσιν ὡς καὶ τὰ κοινὰ στοιχεῖα τοῦ πυρός. Τὴν ἐκ τῆς καταστάσεώς των δὲ ταύτης μεταβολὴν ὀφείλουσι πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς δύο κυριωτέρας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποικίας τῶν Αἰγυπτίων καὶ Φοινίκων, προσδιοριζομένας, τὴν μὲν, περὶ τὰ 1600, τὴν δὲ, περὶ τὰ 1500 πρὸ Χριστοῦ. Ἐκ τῆς πρώτης τῶν ἀποικιῶν τούτων ἤρχισεν ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ τοσοῦτον παριστανόμενοι βάρβαροι Ἕλληνες ὑψώθησαν ὑπὲρ τὴν πρώτην αὐτῶν κατάστασιν, ὥστε ἔλαβον σύστημα θεολογίας μὲ ἱερεῖς καὶ μυστήρια, γνῶσιν τινα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς ναυτηλίας, καὶ τῶν πολεμικῶν τεχνῶν, καὶ εἶδος τι γραμμάτων, ἂν οὐχὶ τακτικὸν ἀλφάβητον.

Ἡ δὲ δευτέρα ἀποικία συνέτεινεν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν διανοητικὴν τῶν Ἑλλήνων βελτίωσιν, διότι κατ' αὐτὴν εἰσῆχθησαν τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ εὐκολύνθησαν τὰ μέσα τῆς διαδόσεως τῶν διαφόρων γνώσεων.

Οὐ μόνον δὲ διὰ τῶν ἀποικιῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων εἰσέτι μέσων, καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἐμπορείας ἔλαβον οἱ Ἕλληνες τὸν πολιτισμὸν των ἀπὸ τὰ Ἀσιανὰ ἔθνη. Ἡ ἐμπορεία, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους χρόνους, ἦτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φοινίκων. Ὁ ἐπιχειρηματίας λαὸς οὗτος μεταφέρων τὰς πραγματείας του εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Μεσογείου, δὲν ἠδύνατο βέβαια νὰ παραλείψη τὰς πολυπληθεῖς νήσους καὶ πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Πιθὰ νῶτατα δὲ καὶ αἱ ἀναφερόμεναι κατὰ τοὺς ἠρωϊκοὺς αἰῶνας τολμηραὶ ἐκεῖναι ἐπιχει-

ρήσεις κατὰ τῶν Ἀσιανῶν, καὶ μάλιστα ἡ πολιορκία τῆς Τρωάδος, ἐπέφερον μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν τῶν Ἑλλήνων καλλιέργειαν.

Μ' ὅλον ὅτι δὲ αἱ πρῶται γνώσεις εἰσῆχθησαν ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασαν αὐτοῦ εἰς τὴν μεγίστην των τελειότητα, διότι εἶναι πασίδηλον ὅτι κατὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ὑπερέβησαν ἅπαντα τὰ ἄλλα ἔθνη τῆς ἀρχαιότητος, καὶ διεκρίθησαν διὰ τὰς ὑπερεξαισίους αὐτῶν προόδους εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὰς ὡραίας τέχνας. Ἡ ὡραία καὶ εὐάρεστος τοποθεσία τῆς χώρας αὐτῶν, ἡ παράδοξος γλυκύτης τοῦ κλίματός των, καὶ τὸ δημοκρατικὸν τῆς κυβερνήσεώς των σχῆμα συνέτεινον τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν των δυνάμεων, καθὼς οὐκ ὀλίγον συνεισέφερε καὶ τὸ ὅτι ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀσιανῶν δὲν ἴσχυσε νὰ εἰσάξῃ καὶ παρὰ ταῖς Ἕλλησι τὸ διακρατοῦν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ σύστημα τοῦ περιορισμοῦ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν εἰς ὀλίγους τινὰς μόνον. Ἀλλὰ κυρίως, ἡ εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν πρόοδος τῶν Ἑλλήνων ὀφείλεται εἰς τὴν ὁποίαν διὰ διαφορῶν μέσων ἔδιδον ἐνθάρρουν εἰς τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος τῆς ἀνατροφῆς των, ἧτις γενικῶς ἐφηρμόζετο εἰς ὅλης ἐν γένει τῆς κοινότητος τὰ δημόσια συμφέροντα, καὶ ὀλιγώτερον ἀπέβλεπε τὸ ἀτομικὸν καὶ ἴδιον ὄφελος. Καὶ εἰς τοῦτο κυρίως θεμελιούται ἡ εἰς τὴν φιλολογίαν τῶν Ἑλλήνων δόξα, ἣν οὐδὲν οὔτε νεώτερον οὔτε ἀρχαιότερον ἔθνος ἀπέκτησεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων.

Ἡ πρώτη ἐποχὴ τῆς Ἑλ. φιλολογίας προσδιορίζεται ὀλίγον τι πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, ἤγουν 1184 πρὸ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρχεται ἡ ἱστορία αὐτῆς ἐμπεριλαμβάνουσα περίπου τῶν δύο χιλιάδων ἑπτακοσίων ἐτῶν. Ὅσα δὲ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀναφέρονται συμμιγνύονται μετὰ τὰ διάφορα τῆς μυθολογίας καὶ τῶν παραδόσεων πλάσματα, διότι καθὼς ὅλων τῶν ἐθνῶν αἱ ἀρχαῖαι ἱστορίαι εἶναι μυθώδεις, οὕτω καὶ τοὺς πρώτους χρόνους

τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους περικαλύπτει πυκνώτατον σκότος. Ὅθεν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην περιοριζόμεθα μόνον νὰ ἐξετάσωμεν γενικώτερον τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἀσιανῶν εἰς τὴν πρώτην καλλιέργειαν τῶν Ἑλλήνων, διότι κατ' αὐτὴν, οὐδεμίαν σχεδὸν πρόσδον ἔκαμαν ἀφ' ἑαυτοῦ των οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Φιλολογίαν.

Ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀσιανῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν Ἑλλήνων φαίνεται κατὰ πρῶτον εἰς τὰ περὶ τῆς θρησκείας. Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐθεωροῦντο κατ' ἀρχὰς μόνον ὡς σύμβολα, ἢ παρίστανον τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις τῆς φύσεως. Ὡς τοιοῦτοι δ' ἐνομίζοντο μὲ τὰ αὐτὰ ἢ ὅμοια ὀνόματα καὶ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις. Μετὰ ταῦτα δ' ἐδόθησαν προσωπικαὶ ἰδιότητες εἰς αὐτοὺς, καὶ τελευταῖον καὶ πραγματικὴ ὑπαρξίς. Ὡς δὲ πρὸς τὰ μυστήρια τῶν Ἑλλήνων, μ' ὅλον ὅτι παχυλώτατον σκότος εὐρίσκεται εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν, δὲν ὑπάρχει οὐδόλως ἀμφιβολία ὅτι εἰσῆχθησαν ἐξ ἄλλων χωρῶν, καὶ πολλῶν αὐτῶν τὰ πρωτότυπα εὐρίσκονται εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὰς θεισιδαιμονίας τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Φοινίκων κτλ.

Ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀσιανῶν φαίνεται ἀκόμη καὶ ὡς πρὸς τὰς τέχνας. Καὶ ἐπὶ τοῦ Ὀμήρου οἱ Φοίνικες τεχνῖται ἐθεωροῦντο ἀνώτεροι τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα καὶ κομψότητα. Καὶ ὁ ποιητὴς ἀναφέρων περὶ τινος ἀξιολόγου καὶ καλοῦ πράγματος, συνήθως λέγει ὅτι ἦτο Φοινικικοῦν ἔργον, ὡς π. χ. ὁ ἀργυροῦς κρατὴρ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀχιλλεὺς προέτεινεν ὡς ἄθλον εἰς τοὺς διὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου ἀγῶνας.

..... αὐτὰρ κάλλει ἐνίκα πᾶσαν ἐπ' αἴαν

Πολλὸν, ἐπεὶ Σιδόνες πολυποίκιλοι εὖ ἤσκησαν,

Φοίνικες δ' ἄγον ἄνδρες ἐπὶ ἠεροειδέα πόντον. (α)

Ἰχνη τῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἀσιανῶν φαίνονται προσέτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὰ ἀντικείμενα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν τεμμαχίων τῶν ἀρχαιοτάτων ποιητῶν τῆς

(α) Ἰλ. Ψ. 742 κτλ.

Ἑλλάδος. Ἦσαν δὲ ταῦτα κυρίως ὕμνοι εἰς τοὺς θεοὺς, ἢ διὰ μέτρων μῦθοι περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου, τῆς πρώτης καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς πρώτης μακαριότητος καὶ τῶν ἀθλιότητων αὐτοῦ, καὶ παρίστανον τὴν φύσιν καὶ τὰς ιδιότητας τοῦ Θεοῦ πνευματικώτερον ἢ μετὰ ταῦτα.

Ἡ δευτέρα ἐποχὴ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐκτείνεται ἐκ τῆς ἀλώσεως τῆς Τρωάδος μέχρι τῆς συστάσεως τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ Σόλωνος, σχεδὸν ἕως περὶ τὰ 600 πρ. Χριστοῦ. Καὶ εἰς αὐτὴν ἡ Ἑλληνικὴ Φιλολογία ἀνυψώθη ἀπ' ἐαυτῆς ἀρχίζουσα ἀπὸ τὴν ποιήσιν. Καὶ τῶντι οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἡ Φιλολογία ἤρχισε διὰ τῆς ποιήσεως. Ἡθικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἀξιώματα, φυσικὰ φαινόμενα, ἐξαίσια συμβεβηκότα καὶ ὕμνοι πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας, ἦσαν τὰ κυριώτερα ἀντικείμενα κατ' ἀρχὰς τῆς τῶν Ἑλλήνων ποιήσεως. Ἡ πρώτη λοιπὸν καλλιέργεια τοῦ νοῦς τῶν Ἑλλήνων φαίνεται πρὸ πάντων εἰς τοὺς διασημιζομένους ἀοιδοὺς αὐτῶν, οἵτινες θεωροῦνται καὶ ὡς οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος φιλόσοφοι. Ἦσαν δ' οὗτοι κυρίως, ὡς εὐρίσκονται καὶ εἰς πάντα αἰῶνα τῶν ἡμιβαρβάρων ἠρώων· περιήρχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς οἴκους τῶν βασιλέων, ἢ κατὰ κῆλον εἰς ἰδιαίτερον οἶκον ἀρχοντός τινος ἢ οἰκογενείας, ἢ ἐχρησίμευον καὶ ἐτρέφοντο εἰς τοὺς ναοὺς. Ἐφαλλον δὲ τοὺς ἰδίους των στίχους, ἢ ἐπανέλεγον, ὡς ἦτο συνήθεια τῶν καλουμένων Ραψωδῶν, τοὺς ὑπ' ἄλλων συνθεμένους καὶ διὰ παραδόσεως σωζομένους. Τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἦσαν τὸ κυριώτερον ἔργον τῶν Ραψωδῶν, οἵτινες ἔφαλλον τὰς ποιήσεις αὐτοῦ μετὰ μουσικῆς, ἐνίοτε προσθέτοντες καὶ ἰδίας των σημειώσεις ἢ ἐξηγήσεις.

Μ' ὅλον ὅτι τὰ γράμματα ἦσαν κοινὰ πλέον καὶ κατὰ τὴν πρώτην καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἐποχὴν, ἡ χρῆσις τοῦ γράφειν μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἦτο τοσοῦτον συνήθης, Πολλὰ πράγματα τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἀκολού-

● ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ.

Ὡς καταγραφόμενα, ἀνεφέροντο τότε διὰ στόματος μόνον ὡς αἱ δίκαι, αἱ συνῆκαι κτλ. Οἱ ἀρχαιότερα γεγραμμένοι εἰς τὴν Ἑλλάδα νόμοι ἦσαν οἱ τοῦ Δράκοντος. Καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ δὲ εἰς τὰ Δημόσια μνημεῖα καὶ τοὺς τάφους ἦσαν σπανιώταται κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας. Ἐν μόνον παράδειγμα γεγραμμένης διαταγῆς ἀπαντᾶται εἰς Ὅμηρον, ἡγουν ὅτι ὁ Προῖτος στέλλει τὸν Βελλερεφόντην εἰς τὸν πενθερόν του, “σῆματα λυγρὰ. — γράψας ἐν πίνακι πτυκτῶ” κτλ.

Ἄλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἐξηγεῖται διαφόρως. Τὰ βιβλία ἤρχισαν νὰ γράφονται ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου καὶ Σόλωνος, καὶ τὸ πρῶτον κατεγράφησαν αἱ διὰ παροδόσεως ποιήσεις. Πιθανολογεῖται δὲ παρά τινων ὅτι καὶ ὁ Ὅμηρος δὲν ἔγραψε τὰ ποιήματά του, ἀλλ’ ὅτι ἐγράφησαν μετὰ ταῦτα, εἰσαχθέντων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐν αὐτοῖς.

Καὶ ἡ διδασκαλία δ’ ἐπομένως κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας ἐγένετο διὰ στόματος. Τὸ ὄνομα σοφὸς ἢ σοφιστῆς ἐδίδετο εἰς τοὺς ἐξέχοντας κατὰ τὰς γνώσεις. Καὶ ἐκ τούτου ἔχαιρον μέγαν βαθμὸν καὶ ἐπιρροὴν εἰς τὸ κράτος, Οὗτοι δὲ παρέδιδον καὶ ἐξεφώνουν διὰ στόματος τὰς διδασκαλίας των αἵτινες μετὰ ταῦτα συναθροισθεῖσαι ἀπεμνηματεύθησαν. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, ἐπειδὴ αἱ γνώσεις ἦσαν μικραὶ, πολλὰ καὶ διάφορα εἶδη ἠνόνονοντο εἰς ἓν ἄτομον, ὅς τις ἦτον ἐνταύτῳ Θεολόγος, Φυσιολόγος, Θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς Φιλόσοφος, Πολιτικὸς, Νομοθέτης, Ποιητῆς, Ῥήτωρ καὶ Μουσικὸς. Μετὰ ταῦτα δὲ οἱ διάφοροι κλάδοι τῶν γνώσεων διηρέθησαν, τὸ ὅποιον καὶ συνεισέφερε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον καὶ τελειότητα αὐτῶν.

Κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ Σόλωνος (πρ. Χρ. 594) καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου (πρ. Χρ. 336) χρονικὸν διάστημα, ἡ Ἑλληνικὴ Φιλολογία ὑψώθη εἰς τὸν κολοφῶνά της. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ τρίτη αὐτῆς ἐποχὴ. Κατὰ τὴν ἐπαχὴν δὲ ταύτην, αἱ περιστάσεις τῶν Ἑλλήνων γενι-

κῶς, καί τῶν Ἀθηναίων εἰδικῶς, συνήργησαν εἰς τὸ νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν φιλολογίαν καὶ τὰς τέχνας, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἔγειναν περιφημότατοι, εἰς αὐτὰ, καὶ πρῶτοι οὗτοι τὰ καθυπέβαλον εἰς κανονισμόν.

Κατὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐποχὴν ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων ἀνῆλθῃ εἰς τὴν μεγίστην αὐτῆς τελειότητα. (α) Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν καλητέρων τῶν συγγραφέων ἐμόρφωσαν μετὰ μεγάλης ἀκριβείας καὶ ἐπιτηδειότητος σύστημα θεωρητικῶν ἀληθειῶν, τὸ ὁποῖον ἐδίδασκον καὶ διὰ στόματος καὶ διὰ γραφῆς. Ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ ποίησις ὑψώθησαν μέγανως. Συνέθεσαν ἱστορίαν μὲ ἀγχινοίαν, κρίσιν καὶ εἰλικρίνειαν. Ἡ φιλοσοφία ἔγεινε μία τῶν κυριωτέρων σπουδῶν τῶν, καὶ ἐδιδάσκετο εἰς διαφόρους σχολὰς μετὰ τάξεως καὶ ἀκριβείας. Ἡριζοῦν μετὰ βιάσεως περὶ πολλῶν ἀρχῶν τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς δημοσίου οἰκονομίας. Καλλιέργουν ὁμοίως μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, τὰ στοιχεῖα τῶν ὁποίων εἶχον ἐκ φύσεως τρόπον τινὰ, καὶ αἵτινες μέγανως ἐβεβελτιώθησαν ὑπ' αὐτῶν, κατασταθεῖσαι χρησιμώτεραι καὶ θελκτικώτεραι.

Τὰ ὅριά μας δὲν ἐπιτρέπουσι ν' ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς τὰς προόδους τῶν διαφόρων κλάδων τῆς φιλολογίας καὶ τοὺς εἰς ἕκαστον εἶδος διαλάμψαντας Συγγραφεῖς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἐπομένως ὁμῶς σκοπὸν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν, τὰ ἀξιολογώτερα περιστατικὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ νὰ περιγράψωμεν τὰς κυριωτέρας διδασκαλίας καὶ τὰ μέσα ἅτινα συνέτεινον ν' ἀνυψώσωσι τοσοῦτον τὴν διανοητικὴν τῶν Ἑλλήνων καλλιέργειαν.

(Ἐπεταὶ ἡ συνέχεια).

(α) Ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων ἦτον ἐν μέρει οἰκιακὴ καὶ ἐν μέρει ξένη. Περὶ τοῦ τίς κυρίως ἦτον ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, ἔγι-

8 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ.

ναν διάφοροι λόγοι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱδὲν ἐξάγομεν ἄλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι ἐπίσης μεγίστη ἐπιρροή ἐγένεν εἰς τὴν γλῶσσαν οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀλληλοδιαδόχως ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀποικοῦντων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων σχέσεων, ὡς ἐκ τοῦ ἐμπορίου κτλ. μετὰ τῶν Φοινίκων, Αἴγυπτίων καὶ τῶν κατοίκων τῶν παραλίων τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ πῶς ἡ Ἑλ. γλῶσσα ἐφθάσεν εἰς τοσαύτην μεγάλην τελειότητα, εἶναι ἀκατανόητον. Οὐδεμία θεωρία τῆς πρώτης αὐτῆς βάσεως καὶ ἀρχῆς μᾶς βεβαιοῖ πῶς καὶ κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ κατὰ τὴν ἁρμονίαν καὶ δύναμιν ὑπερέβη τοσοῦτον οὐ μόνον τὰς τραχείας Ἀσιανὰς διαλέκτους, ἀλλὰ καὶ ἀπάσας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. Καὶ τοῦτο συνέβη πρωϊμώτατα, διότι ἡ γλῶσσα ὑπῆρχεν ἐντελεστάτη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἀκόμη τοῦ Ὀμήρου καὶ συνέβη μάλιστα εἰς περιστάσεις, μὴ συντείνουσας εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῆς, ἤγουν μετὰ τῶν μετοικήσεων, τῶν πολέμων, τῶν κατακτῆσεων καὶ καταδρομῶν, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς ἀνομίας — τῶν ἡρωϊκῶν αἰώνων. Κυρίως ἀποδίδεται καὶ αὕτη, ὡς καὶ ἡ ἀξιοθαύμαστος μόρφωσις τοῦ πνεύματός των, εἰς τὸ κλίμα, τὴν τοποθεσίαν, καὶ τὰ λοιπὰ φυσικὰ ἰδιώματα τῆς χώρας, καθὼς καὶ εἰς τὸ πολίτευμα τῶν Ἑλλήνων ὅπου οἱρήτορες ἠδύναντο καλῆτερον νὰ σύρῃσι τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ λάβωσιν ἐπιρροὴν εἰς τὰς διαφόρους δίκας διὰ τῆς εὐγλωττίας των· ἐτι δὲ καὶ εἰς τὰ τάγματα τῶν προαναφερθέντων οἱοδῶν, οἵτινες συνεισέφερον πολὺ εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς Ἑλ. γλώσσης, ἄδοντες μετὰ ποιήσεως τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν προγόνων των, ἢ τῶν γενναίων καὶ τολμηρῶν ἀρχηγῶν των, καὶ ὑμνοῦντες τοὺς θεοὺς των. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὁμως ἡ τελειότης τῆς γλώσσης ταύτης διαμένει ἀνεξήγητον φαινόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων.

Ἡ Ἱστορία εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.